

מלחינים בגטו

כתב : פרופ' דייוויד בלוך, מנהל הפרוייקט להנצחת מוסיקה מטרזין (אוקטובר 2001)

תרגמה : גב' אניטה טרסי, מנהלת בית טרזין

הנס קראסה (Hans Krasa)

נולד בפראג למשפחה בעלת אמצעים אשר תמכה בכשרונו המוסיקלי. קראסה למד אצל אלכסנדר זמלינסקי בפראג, קיבל כמה שיעורים אצל אלברט רוסל בפאריז ואת חייו המשיך בסגנון בוהמי בעיר הולדתו. יצירתו ops.1, ארבעה שירים לתזמורת שחיבר לפי שירי הגרדום של כריסטיאן מורגנשטרן (1921) והסימפוניה שלו (1923) זכו להערצת המבקרים, המוסיקאים וקהל המאזינים כאחד, בשל מקוריותו, "רוח של שירה אירונית", החוש המחודד שלו לצבע, תזמור ומרקם ביצירותיו. חמשת שיריו ops.5, לעתים מלאי הבעה של עדנה, נכתבו כמענה בטוח לגוונים של הטקסטים.

הוא היה פעיל בטרזין עד לשילוחו לאושוויץ באוקטובר 1944, שם הוא נשלח מיד לתאי הגז.

קארל ריינר (Karel Reiner)

למרות שבתחילת שנות השלושים קארל ריינר (Karel Reiner) למד אצל יוסף סוק (Josef Suk) בקונסרבטוריון של פראג, נטייתו הייתה יותר לכתיבת מוסיקת האוונגארד. הוא היה פעיל בתאטרון של א.פ. בוריאן D34 ובחברה למוסיקה עכשווית (Pritmost). כאסיר בטרזין, כתב שם את המוסיקה לתיאטרון, כולל למחזהו העממי של בוריאן, אסתר. מטרזין נשלח לדכאו, אושוויץ, עבר את מצעדי המוות ושרד. אחרי השחרור הפך למסורתי יותר, אך בשנות החמישים חזר לעבוד בסגנון המודרניסטי כמו לפני המלחמה. שלושת השירים לפי מילותיו של המשורר, הסופר והמחזאי האוסטרי החשוב פראנץ תיאודור טסוקור (Franz Theodor Csokor), משקפים את סגנונו הקודם ומאופיינים על ידי הקצביות וליווי כלי ההקשה לקו ווקאלי לירי יותר.

פאבל האס (Pavel Haas)

תלמידו המוכשר של ליאוש יאנאצ'ק, נולד וחי רוב ימי חייו בברנו (Brno). התעניין עמוקות במוסיקה העממית ובפולקלור של מוראביה, עניין שהתחזק עוד יותר אחרי סיום לימודיו אצל יאנאצ'ק. האס חיבר יצירות תזמורתיות, שלוש רביעיות מיתרים, מוסיקה לפסנתר, שירים ואופרה Sarlatan. האס היה אנטי פשיסט בכל לבו, ובשלהי שנות השלושים ציטט לעתים קרובות את הכוראלים הידועים של ההוסיטים ושל ואצלב הקדוש. בסימפוניה הבלתי גמורה שלו מן השנים 1939-1940 העמיד להשוואה תוך העזה רבה את השיר הנאצי הידוע לשימצה Horst-Wessel Song אל מול מגנית מרש האבל של שופן (סונטה מס' 2). עבור

הקונצרט היחיד שלו ביוני 1944 בטרזין, ביקש קארל ברמן מהאס לחבר עבורו יצירה חדשה. המחבר נענה לבקשתו ומסר לו ארבעה שירים על טקסטים מהשירה הסינית כאשר בשירים הראשון והשלישי מצוטט הכוראל של ואצלב הקדוש. ויקטור אולמן שהירבה לכתוב ביקורות על הקונצרטים בגטו, הביע את הערכתו כלהלן: "אם שמעתם אותם פעם, לא תוכלו לוותר על שיריו הנושאים של האס, כה מלאי חיים, ותאלצו לחיות עמם ביחסים אינטימיים".

ביחד עם קראסה ואולמן, גם האס ניספה באושוויץ.

ויקטור אולמן (Viktor Ullmann)

היה ידוע היטב בזכות יצירותיו הקודמות לטרזין ובזכות היצירות שנכתבו בגטו – יצירות לפסנתר, יצירות קאמריות ותזמורתיות, אופרות ובכללן נפילתו של האנטי-כריסט (1935) וקיסר אטלנטיס (1943). אולמן היה מכור ממש גם לכתיבת Lieder (שירים אמנותיים גרמניים). הוא לקח את השירה מיצירותיהם של גטה, הולדרלין, טראקל ורבים אחרים. למרות הזדהותו עם אנטרופוסופיה, אולמן היה גם מקורב מאוד לבית-הספר (אסכולה) השני של וינה, עם חיבה מיוחדת לאלבן ברג. כמו כן הוא היה נלהב גם מגוסטב מאהלר ולא סלד אפילו – בהתאם להלך הרוח של השירה שהוא בחר – מן הסגנון הקרוב לסגנון הקברטי של קורט וייל, למשל. בסדרה שלו של ארבעה שירי משתה, על פי המשורר הפרסי חאפיז מהמאה ה-14, הגישה הקברטית הזו (אבל לא רק היא) ברורה מאוד בערניות ובצבעוניות שלה.

הסימפוניה הגמורה - עיתון הקיבוץ - 16.9.2011

מאמר של ד"ר מיכאל וולפה על אולמן.